

Begrazing in cultuurhistorisch perspectief

In het programma Regionale Identiteit (382) wordt kennis ontwikkeld voor versterking van de regionale identiteit van natuur en landschap. Bij regionale identiteit zijn begrippen als streekeigenheid en samenhang belangrijk aspecten, maar ook functiecombinaties en mogelijkheden voor medegebruik zijn belangrijk voor de beleving. Onderzoek naar de bijdrage van begrazing aan de ontwikkeling van streekeigen natuur waarbij cultuurhistorische en landschappelijke waarden worden versterkt, is een van de onderzoeklijnen waarlangs kennisontwikkeling voor realisatie van regionale identiteit wordt bereikt.

In diverse voor ons land karakteristieke landschappen worden grazers ingezet vanuit een cultuurhistorisch perspectief, als voortzetting van traditionele vormen van landgebruik. Voorbeelden zijn de extensieve beweiding met schapen van kalkgraslanden op de hellingen van het Zuid-Limburgs landschap, het hoeden van schaapskudden in het heidelandschap op de hogere zandgronden en het begrazen van duingraslanden en -struwelen met geiten. Naast begrazing vanuit cultuurhistorische overwegingen wordt door veel beheerders begrazing beschouwd als onmisbaar natuurlijk proces bij de ontwikkeling van 'nieuwe natuur'. In beide situaties speelt begrazing een belangrijke rol bij de instandhouding dan wel ontwikkeling van voor het landschap karakteristieke natuur. Als onderdeel van het programma Regionale Identiteit en Natuur- en Landschapsontwikkeling is in 2001 een project gestart dat tot doel heeft te onderzoeken onder welke condities en op

welke wijze hoefdiersoorten kunnen bijdragen aan een versterking van het streekeigen karakter van de natuur.

Voorbeeldterreinen

In drie landschapstypen, te weten het bos-heidelandschap, het duinlandschap en het rivierenlandschap, wordt aan de hand van veldstudies

de werking van begrazing als proces en de invloed op flora, vegetatie en fauna nader onderzocht. Als studieterrein is onder andere Baronie Cranendonck gekozen, een gebied bestaande uit voormalig stuifzand, heide, jeneverbesstruweel en naaldbos met enkele verlaten landbouwgronden, waar sinds 1973 begrazing met IJslandse pony's plaatsheeft. De ponybegrazing is hier vanaf het begin met onderzoek begeleid. De Beuningse uiterwaarden, waar sinds 1991 wordt begraaasd met paarden (koniks) en vanaf 1994 tevens met runderen, zijn een voorbeeldterrein voor natuurontwikkeling in de uiterwaarden. Vanaf 1998 zijn de galloways vervangen door brandrode runderen. In 2002 zal

worden vastgesteld welk duingebied als begraasd voorbeeldterrein voor het duinlandschap zal worden gekozen.

De resultaten van het begrazingsonderzoek in Baronie Cranendonck wijzen uit dat onder invloed van ponybegrazing op de voormalige landbouwgronden struweel- en bosontwikkeling plaatsvindt. Zomereik, een favoriete voedselsoort in het menu van de grazers, blijkt zich lokaal uitstekend te kunnen verjongen dankzij natuurlijke exclusies van braamstruweel die ontstaan door de tred- en mestactiviteiten van de pony's. De onderzoekresultaten zijn onlangs gepresenteerd op een 'International Conference on Forest Dynamics and Ungulate Herbivory' in Davos.

In de Beuningse uiterwaarden wordt het gedrag en terreingebruik van de paarden en runderen wekelijks gemonitord. Tevens vindt een inventarisatie plaats van de opslag van houtige soorten en wordt een relatie gelegd met omgevingsfactoren. Speciale aandacht gaat uit naar de condities waaronder zomereik en es, als kenmerkende soorten van hardhoutoibos in de uiterwaarden, zich onder invloed van begrazing vestigen. Het komende jaar worden de eerste resultaten verwacht.

Naast ecologische inzichten in de werking en effecten van begrazing in de verschillende landschapstypen, zal binnen het project tevens antwoord worden gegeven op de vraag welke mogelijkheden en beperkingen er zijn voor recreatief

medegebruik van natuurterreinen en zal een afwegingskader worden ontworpen voor beheerders over de (on)mogelijkheden en (on)wenselijkheden van begrazing ter versterking van streekeigen natuur. Daarbij wordt onder meer aandacht gegeven aan de keuze van soorten hoefdieren, en de aantallen en dichtheden in relatie tot terreingesteldheid.

Meer informatie:

dr. Loek Kuiters
0317 47 87 54
a.t.kuiters@alterra.wag-ur.nl